

Een geplande reis

272

Op reis gaan met de bijen is alsof je zelf met vakantie gaat. Eerst de keus wie (welke volken) er mee gaan en dan de avond voor het vertrek voor de zoveelste maal controleren of er niets wordt vergeten. Zo vergaat het u en zo verging het de Terschellinger imkers bij de voorbereiding van hun reis naar de lamsoor op de Boschplaat. Sinds er voor de oostelijke helft van het eiland sprake is van 'dynamisch kustbeheer' oftewel 'laat maar waaien dat zand' wordt de door Staatsbosbeheer toegewezen standplaats bij het 'Ouwe scherm' steeds moeilijker bereikbaar omdat het stuifduin bij paal 22 steeds verder opruikt. Het 'martelpad' richting Amelandergat is daardoor noodgedwongen verlegd van de noord- naar de zuidzijde van het zoetwater duinmeertje. Ploegend over een zand/hooipad wordt uiteindelijk het 'ouwe scherm' bereikt. Tijdens springvloed en harde wind kan de vloedlijn tot hier komen vandaar dat er voor de volken hoog tegen de zuidzijde van het scherm een plek wordt gezocht en gemaakt. Na een uurtje hard werken staan de volken op hun stek en gaan de vlieggaten open. De verwachtingen zijn hoog gespannen. De weersvooruitzichten zijn goed, heel goed zelfs, weinig wind en warm tot zeer warm. Wel, warm werd het, dat weten we inmiddels allemaal, het bijenjaar 1994 kon niet meer stuk.

Het voorrecht van imkers

We kunnen er niet omheen, het is al weer volledig najaar, al zijn er af en toe nog dagen die een klein beetje aan de zomer doen denken. Is er zo'n dag, ga naar de bijen en geniet ervan. Bijen vliegen en maken geluid en voor mezelf heb ik uitgemaakt dat bijna elke maand een karakteristieke bijenvlucht en bijbehorend geluid kent. Let er maar eens op.

Het vroege voorjaar wordt beheerst door de pijlsnel vertrekkende waterhaalsters alsof ze zijn doordrongen van de gevaren die hen wachten. Hoe anders is de toon die wordt geproduceerd bij de reinigingsvlucht. Voor bijen en imkers een feest! April is ook zo'n feestmaand als honderden jonge bijen op het warmste deel van de dag gaan 'voorspelen' voor de woning waarbij zij zich oriënteren. Voor de bijen bittere noodzaak, maar wij noemen het toch een feest. En dan die meimaand met zwoegende haalsters die onder zwaar gezoem ponden stuifmeel en kilo's nectar aanslepen om hun volk zo snel mogelijk op

zwerenhoogte te brengen. Dat is het doel van al dat zwoegen want het seizoen is maar kort en er wacht nog heel wat werk. Maar als die zwerm dan afkomt... om nooit te vergeten, vooral die speciale toon. Zingen noemen we het, maar of alle imkers dit melodietje kunnen waarderen is weer wat anders. Let ook eens op het driftig aan- en uitvliegen bij ouwemoers afleggers en het slome gedoe bij de volken waar de jonge koningin nog niet op gang is gekomen. De prikkel tot uitvliegen, de aanwezigheid van broed, ontbreekt nog. Na de langste dag wordt het allemaal wat venijniger en de zoemtoon gaat razendsnel omhoog als we de haalbijen maar een strobreed in de weg staan. Maar het is voor onze bijen nu ook een kwestie van leven en dood. Het wintervoer moet worden verzameld en dat betekent 'alle hens aan dek'. Konden we de bijen maar aan hun verstand brengen dat ze zich geen zorgen hoeven te maken, dat het allemaal wel goed komt en dat we met vijftien kilo suiker klaar staan om ze de winter door te helpen. Ach, misschien is het maar beter zo. Het zorgt er in ieder geval voor dat de oudste haalbijen al afvallen voordat de winterzit begint, een soort ziektepreventie. En dan die mooie oktoberdag waarop onze bijen onverstoorbaar doorgaan stuifmeel te verzamelen en misschien ook wel nectar. Ze krijgen er nooit genoeg van, maar wat is in dit jaargetijde toch de drijfveer van die haaldrift? Het doet een beetje denken aan een eigenschap van de mens die nooit genoeg heeft en streeft naar meer en meer. Beste mede-imker, mijmer er maar lustig op los en bedenk je eigen verhaal. Dit is het voorrecht van het imker zijn.

Het raadsel winterbijen

Ook het ontstaan van winterbijen is nog steeds een onbeantwoorde vraag. Van de vele generaties bijen die vanaf augustus worden geboren, onttrekt een toenemend aantal zich aan de dagelijkse werkzaamheden. Deze bijen worden de winterbijen die het volk over de winterse periode heentillen en voor de opbouw in het volgende voorjaar zorgen. Maar, wat bepaalt nu precies welke bij wel en welke bij niet winterbij wordt? Je kunt moeilijk volhouden dat de afnemende daglengte die individuele bestemming bepaalt, wel zal het de oorzaak zijn dat er winterbijen ontstaan. Het wordt nog wonderlijker als we bedenken dat er kort- en langlevende winterbijen ontstaan. Wat we precies onder langlevende winterbijen moeten verstaan, is me dit jaar duidelijk geworden. Half juni

vroeg een beginnend imker of ik even bij een van zijn volken wilde komen kijken want hij vertrouwde het niet. Terecht, want er waren drie raten met bultbroed van eierleggende werkbijen. Bij navraag bleek dat het volk in mei voor de eerste keer was geopend voor inspectie en gesloten werd omdat de bijen des duivels waren. Waar het nu om gaat is, dat er ver in juni nog steeds werkbijen waren van het vorige najaar, minimaal dus negen maanden oud! Iets dat we in geen enkel boekje zullen lezen.

Wat we wel in de boekjes vinden, is dat bijen het broed nooit in de steek laten. Nou vergeet het maar. Ik heb een observatievolkje gezien met drie raten boven elkaar. In de bovenste raat aanvankelijk alleen voer. In de andere twee broed in alle stadia. Het voedsel werd verbruikt en de lege cellen werden belegd. Het volkje volgde het voedsel omhoog en liet de onderste raat gedeelsd broed in de steek. Het algemeen belang om te overleven was groter dan het in leven houden van een deel van de komende generatie. Wat betekent zo'n ervaring nu? Voor mij persoonlijk is er weer een mythe ontluisd, weer een stukje romantiek verdwenen en echt dat doet een beetje pijn. Maar toch ben ik tuk op allerlei publikaties waarin wordt geprobeerd dieper tot het functioneren van het bijenvolk door te dringen. Erg tegenstrijdig, ik geef het toe. Gelukkig hebben onze bijen nog heel wat verzegelde mysteries.

Een telefoontje

Eind juli kwam het bericht dat van een mede-imker twee volken waren warm gelopen. Uiteraard de twee sterkste volken gehuisvest in Simplexkasten op twee broedbakken en een honingkamer met open bodemrooster. Voor de kasten duizenden dode bijen, op de bodemplank een kleffe brij van gesmolten raat, dode bijen en honing. En daar sta je dan als imker, je bent alleen en laat je tranen de vrije loop.

De toedracht

Het moet als volgt zijn gebeurd. De volken bevlogen al bijna twee weken de lamsoor en er was veel nectar tot honing verwerkt. Er zullen niet veel lege cellen zijn geweest dus alle bijen bevonden zich tussen de raten. Bij stijgende temperatuur spreiden de bijen een filmlaagje water over de raten en door gelijktijdig waaiëren vindt verdamping plaats waardoor warmte aan de omgeving wordt onttrokken, dus het wordt kouder. Bij gebrek aan water zuigen de bijen nectar op, zoeken een plekje op de raten en persen de nectar op hun uitwaaiërende tong naar buiten. Door gebrek

aan rustige plekjes en de ontstane paniek door de almaar stijgende temperatuur, hebben de bijen elkaar besmeurd met nectar waardoor hun tracheeën of luchtbuisjes verstopt raakten. De paniek neemt toe waardoor de temperatuur verder stijgt. De eerste gestikte bijen vallen op het bodemrooster, nog minder verse lucht bereikt het binnenste van het volk, de zon blijft onbarmhartig branden, meer paniek, meer dode bijen. Het drama voltrekt zich.

Het weer in oktober

Als landelijk gemiddelde over de periode 1961-1990 geldt 102 uren zon, 72 millimeter neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur van 14°C.

Oktober-maanden

Jaar	Zon (uren)	Neerslag(mm)	Max.temp. (°C)
1989	normaal	normaal	zeer zacht (15,7)
1990	zonnig	normaal	zeer zacht (15,8)
1991	normaal	droog	normaal
1992	normaal	nat (92)	zeer koud (11,7)
1993	normaal	normaal	koud (12,7)

273

Apimondia Congres 1995

Het 34e Internationale bijenteeltcongres wordt van 15 tot en met 19 augustus 1995 in Lausanne, Zwitserland gehouden. De thema's van dit congres zijn:

- Economische en oecologische aspecten
 - Honingbijen en het milieu
 - Bijenziekten en parasieten
 - Bestuiving van gewassen en de flora
 - De techniek van het imkeren
 - Apitherapie
 - Bijenteelt in ontwikkelingslanden
- Eén dag wordt besteed aan excursies. Twee tentoonstellingen worden gehouden. 'Didactiek', over het onderwijs betreffende de honingbij en de bijenteelt en 'APIEXPO', betreffende bijenteeltmaterialen en -gereedschappen, bestrijding van bijenziekten en parasieten, onderwijsmateriaal en postzegelverzamelingen. De officiële talen zijn: Frans, Duits, Italiaans en Engels. De deelnemerskosten zijn: Zw fr 330 en Zw fr 270 (begeleidende persoon); Zw fr 220 (3 dagen + excursie) en Zw fr 180 (begeleidende persoon); Zw fr 80 (per dag per persoon, behalve voor de excursie). Inlichtingen bij: Apimondia, General Secretary, Corso Vittorio Emanuele 101, I-00186, Rome, Italië.